

ÚLOHA č. 55

Hallův jev v Ge

P o m ů c k y :

proudový a napěťový zdroj
měřicí desky se vzorky Ge
digitální multimetr
sonda s teslametrem
magnet
propojovací vodiče

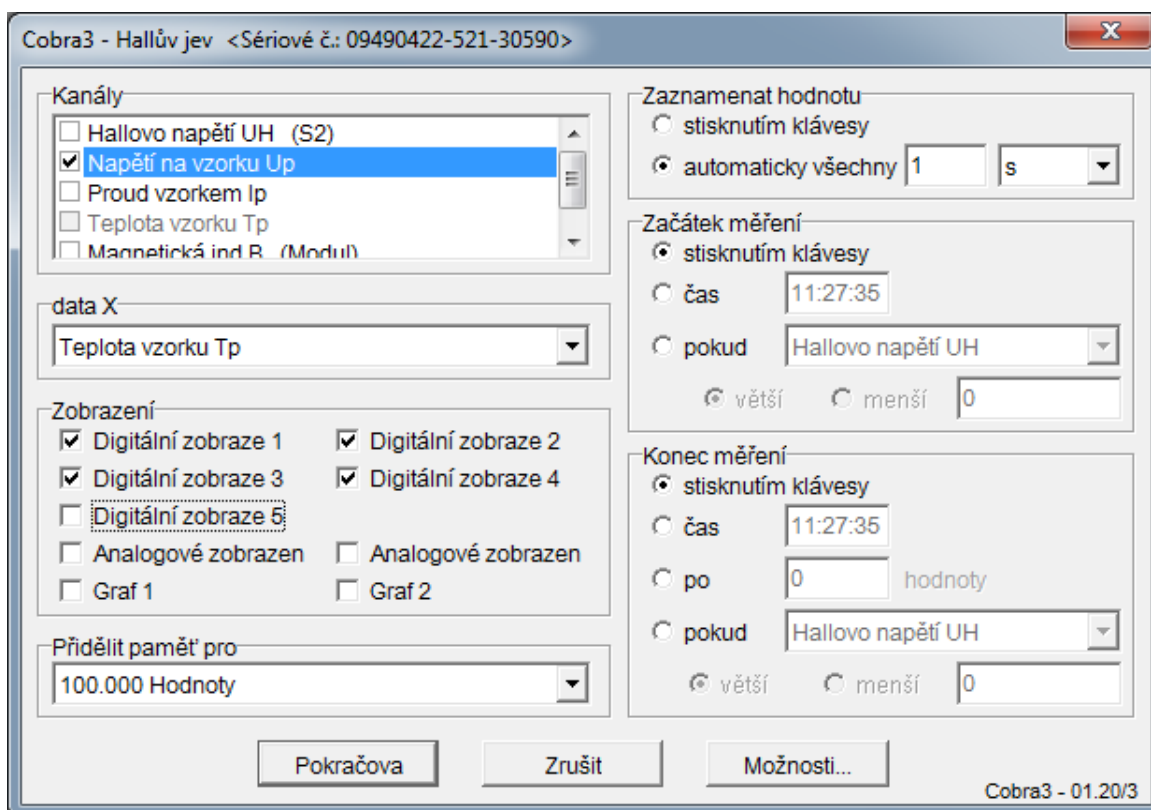
Ú k o l : 1. Změřte závislost Hallova napětí v Ge typu p nebo n na proudu tekoucího vzorkem, magnetické indukci a teplotě.
2. Stanovte šířku zakázaného pásu v Ge.

D í l ě í ú k o l y : 1. Změřte závislost konduktivity na teplotě v Ge, jako logaritmickou ji graficky znázorněte a vyrovnejte přímkou.
2. Ze směrnice přímky stanovte šířku zakázaného pásu E_g v Ge .
3. Změřte závislost Hallova napětí v Ge typu p nebo n na proudu vzorkem, graficky ji znázorněte a vyrovnejte přímkou.
4. Změřte závislost Hallova napětí v Ge typu p nebo n na magnetické indukci, graficky ji znázorněte a vyrovnejte přímkou.
5. Ze směrníc přímek získaných v bodech 3 a 4 stanovte Hallovu konstantu.
6. Z Hallovy konstanty určete koncentraci nosičů náboje.

P ř i p o m í n k y k m ě ř e n í a v y h o d n o c e n í :

Po zapnutí programu **Measure** se zobrazí úvodní dialogové okno (obr.1). Dříve než začnete s vlastním měřením, je nutné nastavit některé údaje potřebné k měření a zkalibrovat teslametr. Kalibraci je nutné provádět při vypnutém napájení cívek. Kalibrace se zvolí kliknutím na **Možnosti** a v následně zobrazeném okně vybráním záložky **Kalibrace** a kliknutím na tlačítko stejného názvu.

Další postup se liší podle jednotlivých dílčích úkolů. V úvodním okně (obr. 1) se nejdříve zvolí měřená veličina (**Hallovo napětí** nebo **Napětí na vzorku**). V rolovacím menu X data se nastaví nezávisle proměnná veličina (proud, magnetická indukce, teplota). Ve výběrovém poli se vyberou „měřáky“, které budou v průběhu měření zobrazeny na monitoru. Vlastní měření se pak potvrdí tlačítkem **Pokračovat**. Následně se na monitoru zobrazí okna s měřenými hodnotami.

Obr. 1

Před započítím měření je nutné kompenzovat Hallovo napětí. To se provede pomocí potenciometru Uh Comp. na čelní straně desky. Při nastavování je třeba nastavit proměnnou veličinu na nulu.

Pozor! Při měření teplotní závislosti ohřev probíhá velmi rychle, proto hodnoty je třeba odečítat poměrně rychle za sebou, nejlépe v automatickém režimu „**automaticky všechny 1s**“.

Po skončení měření a zobrazení grafu se vybráním položky **Měření** na hlavním panelu otevře nabídka, ve které zvolte položku **Možnosti zobrazení** a navolte potřebné hodnoty pro zobrazení grafu. Zde můžete také navolit změnu zobrazení v grafu na **logaritmické**.

Naměřené hodnoty lze vložit do Excelu, event. předtím zpracovat regresí výběrem ikony **Regrese**.

Dílčí úkol č. 1: Měření proved'te na vzorku čistého Ge. Měření se provádí bez magnetického pole, **proto odstraňte pólové nástavce z magnetu, aby při ohřevu mohl proudit vzduch kolem vzorku**. Závislost konduktivity na teplotě nelze měřit přímo, ale je nutné změřit nejdříve závislost napětí na vzorku na teplotě a pak hodnoty napětí přepočítat na hodnoty konduktivity. Ohřev probíhá do cca 140 °C, pak topení samo vypne. Měření skončete před dosažením této teploty. Proto v počátečním menu měření nastavte jako závisle proměnnou **Napětí na vzorku**.

Proud vzorkem nastavte na 5 mA, magnetickou indukci na nulovou hodnotu a měřte závislost napětí na vzorku na teplotě.

Po skončení měření podle bodu 1 je třeba naměřené hodnoty upravit. Naměřené hodnoty napětí je třeba převést na hodnoty konduktivity. Vyberte proto v menu **Analýza** položku **Úprava kanálu** a zadejte údaje pro výpočet hodnot konduktivity podle obr. 2

Úprava kanálu

Zdrojový kanál

1: Up := Napětí na vzorku Up

2: := [vypnut]

Vypočítat

Zrušit

Nápověd

Operace

☒ f := 0,005/Up

☐ derivovat

☐ integrovat

☐ progresivní střední hodnota

Cílový kanál

☐ přidat nový kanál y

☐ přepsat

Název: Napětí na vzorku Up

☒ do nového měření

☐ jako kanál x

☒ jako kanál y

Veličina: gama

Jednotka: 1/Ohm*n

Obr. 2

Další modifikací podle obr. 3a a 3b změňte nezávisle proměnnou na $1/T$ udávanou v 1/kelvin.

Úprava kanálu

Zdrojový kanál

1: Tp := Teplota vzorku Tp

2: := [vypnut]

Vypočítat

Zrušit

Nápověd

Operace

☒ f := $1000/(Tp+273,15)$

☐ derivovat

☐ integrovat

☐ progresivní střední hodnota

Cílový kanál

☐ přidat nový kanál y

☐ přepsat

Název: Teplota vzorku Tp

☒ do nového měření

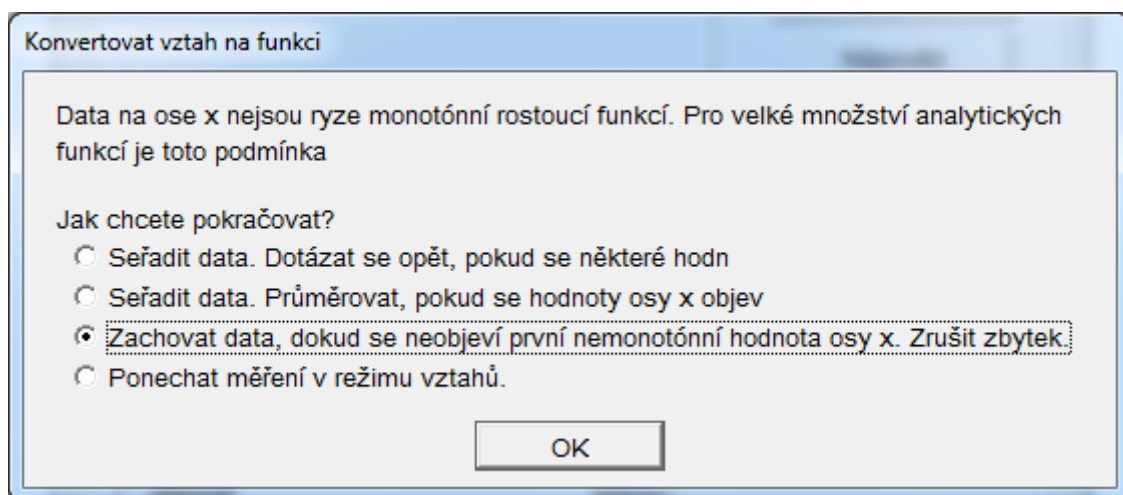
☒ jako kanál x

☐ jako kanál y

Veličina: 1/teplota

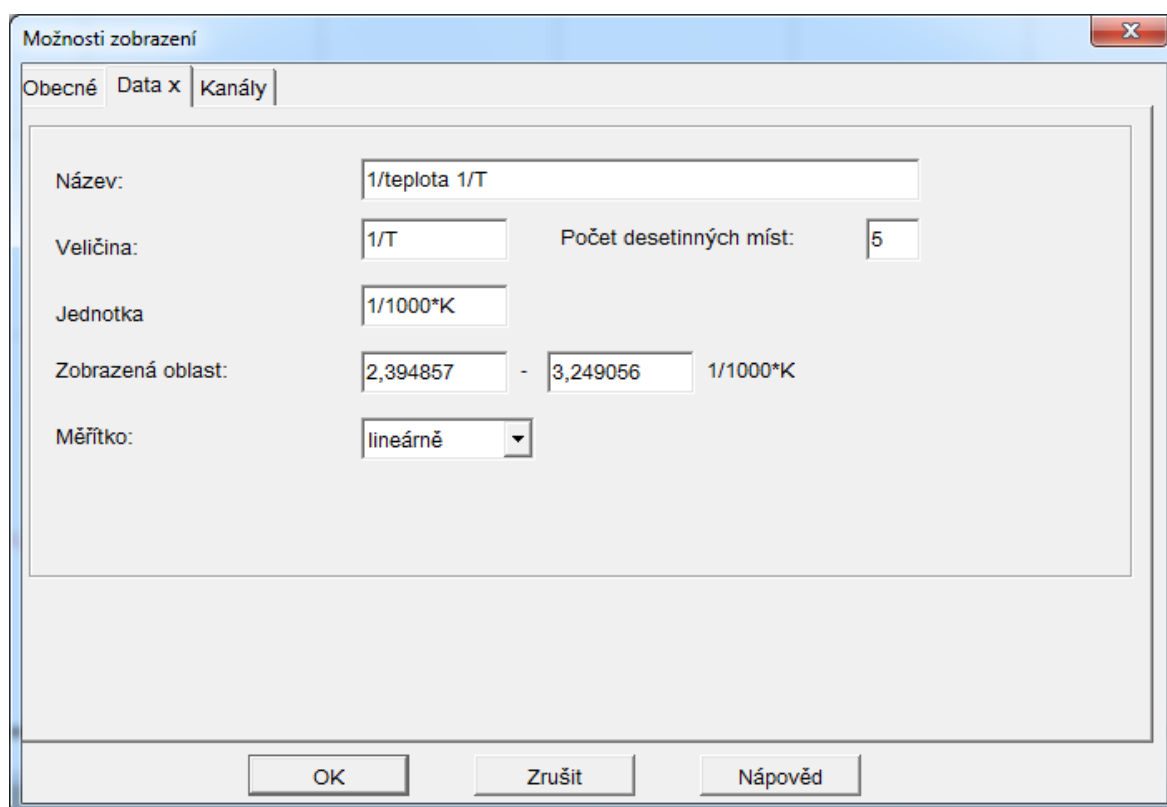
Jednotka: 1/1000*K

Obr. 3a

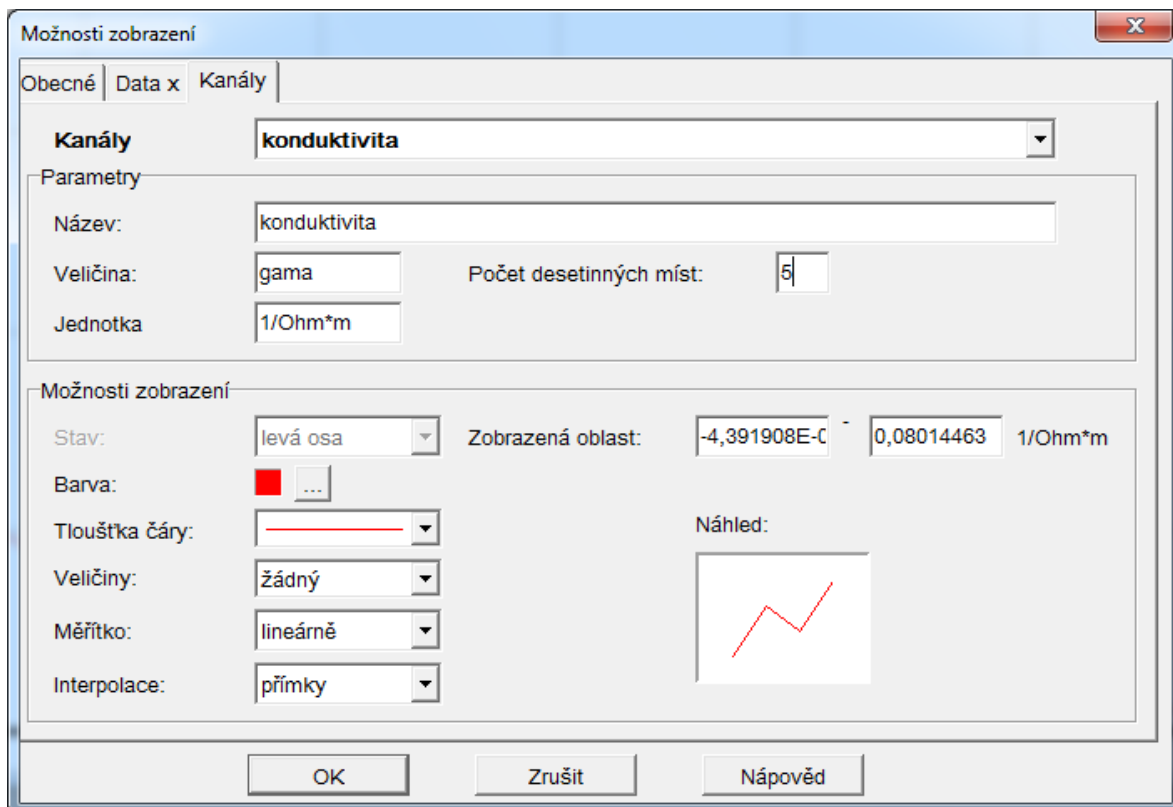

Obr. 3b

Po získání grafu konduktivity v závislosti na $1/T$ (obr. 3) je nutné připravit naměřená data k exportu. Přejděte do nabídky „Možnosti zobrazení“ a nastavte na kartách „Kanály“ a „Data x“ počet desetinných míst minimálně na 5 (obr. 4a a 4b).

Obr. 4a

Obr. 4b

Ze získané závislosti konduktivity $\gamma = \gamma\left(\frac{1}{T}\right)$ vyberte alespoň 20 dvojic naměřených hodnot konduktivity a $1/T$, a to do hodnoty $\frac{1}{T}$ maximálně $3(1000 \cdot \text{K}^{-1})$ (pro větší hodnoty není závislost přesně exponenciální), tyto hodnoty použijte pro vyrovnání logaritmické závislosti získané zlogaritmováním vztahu (11.7) ve skriptu Laboratorní cvičení z Fyziky II. Vypočtenou šířku zakázaného pásu vyjádřete v elektronvoltech a stanovte její relativní odchylku od tabulkové hodnoty $E_g = 0,67 \text{ eV}$.

Dílčí úkol č. 3: Nastavte hodnotu magnetické indukce na 250 mT (pomocí zdroje) a měřte Hallovo napětí pro proud v rozmezí od -30 mA do 30 mA po 5 mA .

Dílčí úkol č. 4: Nastavte hodnotu proudu na 30 mA a měřte Hallovo napětí pro magnetickou indukci od -300 mT do $+300 \text{ mT}$ po 20 mT .

Rozměry vzorku jsou: $l = 0,02 \text{ m}$
 $t = 0,001 \text{ m}$
 $d = 0,010 \text{ m}$
a jsou shodné pro všechny typy Ge.